

Direktiv om att bekämpa illegal handel med skjutvapen och andra brott relaterade till skjutvapen

Justitiedepartementet

Dokumentbeteckning

COM (2026) 102 Celexnummer 52026PC0102

Förslag till EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV om bekämpande av olaglig handel med skjutvapen och andra skjutvapenrelaterade brott och om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260

Sammanfattning

Kommissionen har lagt fram förslag till direktiv om att bekämpa vapensmuggling och andra vapenrelaterade brott. Det saknas idag en EU-gemensam reglering av vad som ska vara brottsligt vad gäller skjutvapen. Enligt kommissionen innebär förslaget inte någon ändring vad avser regler om legalt ägande av skjutvapen och påverkar inte heller de befintliga EU-reglerna om lagligt förvärv, innehav och gränsöverskridande rörlighet för legala skjutvapen.

Regeringen välkomnar åtgärder som syftar till att stärka arbetet mot illegal handel med skjutvapen och spridning av illegala

skjutvapen. Förslaget innehåller flera delar som regeringen bedömer kan bidra till ett effektivare arbete med att bekämpa illegala skjutvapen, exempelvis att alla medlemsstater ska inrätta nationella kontaktpunkter för effektivare informationsutbyte. Samtidigt anser regeringen att det är viktigt att den nya regleringen inte påverkar eller förändrar befintliga regler om legal användning av skjutvapen, och att legal användning av eller befattning med skjutvapen inte omfattas av direktivet. Regeringen anser vidare att det är viktigt att de straffrättsliga bestämmelserna i förslaget får en ändamålsenlig utformning och att de inte avviker för mycket från liknande reglering. Regeringen kommer också att verka för att direktivet utformas så att det inte kommer i konflikt med svensk grundlag eller grundläggande principer om bl.a. domstolarnas självständighet.

1. Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Kommissionen har lagt fram ett förslag till direktiv för att bekämpa illegal handel med skjutvapen och andra brott relaterade till skjutvapen inom EU. Detta är det första lagstiftningsinitiativet inom ramen för den europeiska interna säkerhetsstrategin "ProtectEU" (se fakta-PM gällande EU:s inre säkerhetsstrategi, 2024/2025:FPM37).

Bakgrunden till förslaget är att illegala skjutvapen utgör ett allvarligt hot mot säkerheten för EU:s medborgare. Vapen möjliggör en rad grova och organiserade brott, inklusive narkotikahandel, utpressning, mord och rån. Kommissionen hänvisar till att forskning visar att den kriminella efterfrågan på och tillgången till skjutvapen ökar, vilket leder till fler våldsincidenter och till och med en "vapenkapprustning" bland kriminella i vissa EU-länder. Kommissionen lyfter också fram riskerna med att skjutvapen från väpnade konflikter så småningom hamnar på illegala marknader. Därtill möjliggör teknikutvecklingen privat tillverkning av vissa vapendelar och ammunition genom 3D-utskrift. Ritningar för detta ändamål kan laddas ned, spridas och användas för olaglig tillverkning av skjutvapendelar.

EU har tidigare antagit flera rättsakter som rör skjutvapen. Bland annat rör det lagligt förvärv, överlåtelse och innehav av skjutvapen. Direktivet (EU) 2021/555 om kontroll av förvärv och innehav av vapen fastställer gemensamma minimikrav för förvärv, innehav och kommersiellt utbyte av civila skjutvapen inom EU (t.ex. vapen för sportskytte och jakt). Förordningen (EU) 2025/41 om import-, export- och transiteringsåtgärder för skjutvapen, väsentliga delar och ammunition innebär bland annat krav på import- och exporttillstånd till och från unionens tullområde. Det saknas dock en EU-gemensam reglering av vad som ska vara brottsligt rörande skjutvapen.

För att hantera riskerna och det växande hotet kopplat till illegala skjutvapen har kommissionens förslag fyra specifika syften:

1. möjliggöra och underlätta utredning av och åtal för brott relaterade till skjutvapen,
2. säkerställa framtidssäker bekämpning av skjutvapenbrott,
3. säkerställa effektiva, avskräckande och proportionerliga typer och nivåer av påföljder och sanktioner för skjutvapenrelaterade brott, samt
4. förbättrat samarbete mellan brottsbekämpande och rättsliga myndigheter samt harmoniserad datasamling om skjutvapenrelaterade brott.

1.2 Förslagets innehåll

Förslaget riktar sig mot uppsåtliga eller grovt oaktsamma handlingar där det handlar om illegala vapen. Laglig hantering av lagliga vapen berörs över huvud taget inte av regleringen, oavsett vem som utför den. Kommissionen betonar att förslaget inte innebär någon ändring för reglerna om legalt ägande av skjutvapen och inte heller påverkar de befintliga EU-reglerna om lagligt förvärv, innehav och gränsöverskridande rörlighet för legala skjutvapen. Enligt förslaget ska varje medlemsstat kriminalisera viss vapenrelaterad brottslighet, t.ex. tillverkning, smuggling och innehav av vapen, väsentliga delar av ett vapen eller ammunition samt brott mot märkningsreglerna och spridning av 3D-ritningar samt 3D-utskrifter av vapendelar utan tillstånd. .

Brotten ska beläggas med effektiva, proportionerliga och avskräckande straffrättsliga påföljder. Därutöver anges särskilda lägsta maximistraff för vissa brott. Som exempel ska lägsta maximistraff för otillåten hantering av 3D-ritningar vara två års fängelse och lägsta maximistraff för innehav av illegala skjutvapen fem års fängelse. Förslaget innebär också att det ska finnas vissa tilläggsstraff. Vidare finns bestämmelser om sanktioner mot juridiska personer, till exempel om hur sanktioner mot företag ska beräknas.

I förslaget anges vidare att berörda myndigheter ska ha tillgång till effektiva, proportionerliga verktyg och tillräckliga resurser för att kunna utreda dessa brott, samt ha datasystem för hantering av beslagtagna vapen och ammunition. Medlemsstaterna ska vidta åtgärder kopplat till preskriptionstider och jurisdiktion. Relevanta yrkesgrupper ska genomgå regelbunden utbildning och varje medlemsstat ska inrätta en nationell kontaktpunkt för samordning mellan behöriga myndigheter. Statistik och uppgifter om beslag och brott ska registreras och regelbundet redovisas till kommissionen.

Förslaget innehåller slutligen bemyndigande för kommissionen att besluta om delegerade akter och följdändringar i befintlig lagstiftning, samt tidsfrister för kommissionens utvärdering. Direktivet ska genomfört av medlemsstaterna senast 24 månader efter ikraftträdandet.

1.3 Gällande svenska regler och förslagens effekt på dessa

Det svenska regelverk som främst kan antas påverkas är straffbestämmelserna i vapenlagen (1996:67), vapenförordningen (1996:70) och lagen (2000:1225) om straff för smuggling.

Den 17 februari 2026 beslutade regeringen propositionen En ny vapenlag (prop. 2025/26:141). I propositionen lämnar regeringen förslag till en ny vapenlag som syftar till att förenkla regelverket för tillståndsgivning och innehav för legala vapeninnehavare samtidigt som bekämpningen av illegala vapen och brottslig användning av vapen förstärks.

Hur förslaget påverkar den svenska lagstiftningen kommer att behöva analyseras närmare under det kommande förhandlingsarbetet. Förslagen i direktivet skulle kunna påverka vapenlagens bestämmelser om straff och straffskalor. Samma sak gäller smugglingslagens bestämmelser om straff och straffskalor. Direktivets förslag om att kriminalisera innehav och spridning av 3D-ritningar av skjutvapen kan komma att leda till ändringar i svensk rätt. Den delen av förslaget behöver analyseras vidare utifrån bl.a. reglerna i tryckfrihetsförordningen. Register över vapenägare i Sverige ska inte behöva tillgängliggöras för brottsbekämpande myndigheter inom EU

Förslaget skulle även få påverkan på den svenska regleringen av företagsbot i brottsbalken.

1.4 Budgetära konsekvenser och konsekvensanalys

Kommissionen bedömer att förslaget kommer att leda till effektivare utredningar och ett bredare tillämpningsområde för skjutvapenrelaterade brott. Kommissionen uppger att det kan innebära behov av resursförstärkningar, exempelvis kopplat till personalbehov i medlemsstaterna. Av förslaget framgår att genomförandet av förslaget bedöms leda till ökade kostnader även för kommissionen. Dessa förväntas kunna täckas inom befintliga budgetramar. Regeringen anser generellt att kostnader som förslaget kan medföra på EU-nivå ska finansieras genom prioriteringar inom den fleråriga budgetramen (MFF).

Givet den belastning på det svenska samhället som det grova våldet kopplat till illegala skjutvapen orsakar så bedöms kommissionens förslag på sikt kunna leda till lägre samhällskostnader, däribland kostnaderna för rättsväsendet. Ett effektivare informationsutbyte mellan EU:s medlemsstater väntas leda till bättre förutsättningar att förebygga, utreda och lagföra brott kopplade till illegala skjutvapen och skjutvapenvåld i Sverige. Register över svenska vapenägare ska inte behöva tillgängliggöras för brottsbekämpande myndigheter inom EU.

Det är ännu för tidigt att göra en fullständig budgetär analys av förslaget. Vad gäller enskilda myndigheters eventuella framtida behov av ytterligare resurser till följd av den nya regleringen är bedömningen att dessa kommer kunna hanteras inom befintliga

ekonomiska ramar. Eventuella kostnadsökningar som förslagen kan leda till för den nationella budgeten ska finansieras i linje med de principer om neutralitet för statens budget som riksdagen beslutat om (prop. 1994/95:40, bet. 1994/95FiU5, rskr. 1994/95:67).

2. Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar åtgärder som syftar till att stärka arbetet mot illegal handel med skjutvapen och spridning av illegala skjutvapen. Även om skjutvapenvåldet i stort liksom det dödliga skjutvapenvåldet har sjunkit i Sverige de senaste åren ligger det fortsatt på jämförelsevis höga nivåer. Skillnader i lagstiftning inom olika EU-länder, men även globalt, utnyttjas för att få illegal åtkomst till vapen och vapendelar. Det krävs därför ett fortsatt samlat, fokuserat arbete för att förebygga, motverka och bekämpa skjutvapenvåld, inte minst genom att minska tillgången på illegala skjutvapen och vapendelar. I regeringens nationella strategi mot organiserad brottslighet anges tydligt att tillgången på skjutvapen för illegala ändamål ska reduceras (skr. 2023/24:67).

Kommissionens förslag innehåller flera delar som regeringen bedömer kan bidra till ett effektivare arbete med att bekämpa illegala skjutvapen, bland annat att medlemsstaterna ska inrätta

nationella kontaktpunkter för skjutvapenfrågor med syfte att effektivisera informationsutbytet mellan berörda myndigheter.

Samtidigt anser regeringen liksom kommissionen att den nya regleringen inte ska påverka eller förändra befintliga regler om legal användning av skjutvapen, och att sådan användning inte träffas av direktivet. Regeringen anser vidare att påföljdsbestämmelserna inte bör avvika alltför mycket från liknande regleringar i andra straffrättsliga instrument. Bestämmelser om brott, påföljder, preskription och domsrätt bör ges en rimlig räckvidd. Direktivet behöver också utformas med respekt för organisation och resurstilldelning inom offentlig förvaltning. Återrapporteringskraven bör vidare begränsas så att de administrativa kostnaderna hålls nere. När det gäller förslaget om spridning av 3D-ritningar bör Sverige bevaka att det blir tydligt avgränsat.

Sverige driver samtidigt en generell budgetrestriktiv hållning. Regeringen kommer slutligen att verka för att direktivet utformas så att det inte kommer i konflikt med svensk grundlag eller grundläggande principer om bl.a. domstolarnas självständighet. Regeringen verkar särskilt för att förslagen om spridning av ritningar är förenliga med tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är inte kända.

2.4 Remissinstansernas och andra intressenters ståndpunkter

Förslaget har inte remitterats.

3. Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Förslaget grundar sig på artikel 83.1 och 83.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Det ska antas i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet enligt artikel 294 EUF-fördraget, vilket innebär att rådet beslutar med kvalificerad majoritet och att Europaparlamentet är medbeslutande.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna

Kommissionen anser att förslaget är förenligt med subsidiaritetsprincipen eftersom illegal handel med skjutvapen i hög grad är gränsöverskridande och påverkar hela unionens säkerhet. Medlemsstaterna kan därför inte ensamma hantera problemet på ett effektivt sätt. Skillnaderna mellan olika medlemsstaters straffbestämmelser leder till luckor som utnyttjas av kriminella nätverk. Därför krävs ett gemensamt agerande på

EU-nivå. Kommissionen anser därmed att förslaget är proportionerligt och inte går längre än vad som är nödvändigt. Åtgärderna tar enbart sikte på uppsåtliga handlingar rörande olagliga skjutvapen och påverkar inte befintliga regler om lagligt innehav och lagliga överlåtelser av skjutvapen.

Regeringen anser sammantaget att det inte finns skäl att ifrågasätta kommissionens bedömning att förslaget i sin helhet är förenligt med subsidiaritetsprincipen och med proportionalitetsprincipen. Regeringen avser att under förhandlingens gång säkerställa att laglydiga vapenägare inte omfattas av direktivet och att noggrant bevaka så att enskilda delar av direktivet inte går längre än vad subsidiaritet- och proportionalitetsprinciperna anger, exempelvis vad gäller resursfördelning och organisation av offentlig förvaltning.

4. Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Förslaget kommer att förhandlas i rådsarbetsgruppen för straffrättsligt samarbete (COPEN) under våren 2026. Det cypriotiska ordförandeskapet har aviserat en hög förhandlingstakt. Ett första möte hölls den 9 mars 2025. Europaparlamentets tidsplan för behandling av förslaget är för närvarande inte känd.

4.2 Fackuttryck och termer

Skjutvapen avser ett skjutvapen enligt definitionen i artikel 1.1 led 1 i direktiv (EU) 2021/555.

Väsentlig del avser en väsentlig del enligt definitionen i artikel 1.1 led 2 i direktiv (EU) 2021/555.

Ammunition avser ammunition enligt definitionen i artikel 1.1 led 3 i direktiv (EU) 2021/555.

Ritning avser digitala tekniska konstruktionsfiler som kan användas med, eller som kan kännas igen av, lämplig programvara för en 3D-skrivare, en CNC-styrd metallfräs eller ett liknande datorstyrt system i syfte att tillverka väsentliga skjutvapendelar eller ammunition.

Spridning avser att göra tillgängligt för allmänheten.

Juridisk person avser varje juridisk enhet som har sådan status enligt tillämplig nationell lagstiftning, med undantag för stater eller offentliga organ som utövar statlig myndighet samt internationella offentliga organisationer

Nationell kontaktpunkt (National Firearms Focal Point) avser en inrättad eller upprättad kontaktpunkt på myndighet som andra medlemsstaters myndigheter kan samverka med. I Sverige finns redan Nationellt skjutvapencenter på Polismyndigheten som nationell kontaktpunkt i arbetet mot illegala skjutvapen.